

İzmir-2000, s. 26.

XVI. Yüzyılda Uşak Zâviyeleri
Turan GÖKÇE (İzmir)

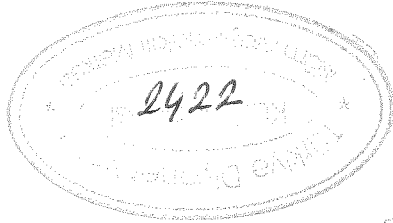
MADDE YATIMLANMIŞTAN
SONRA GELEN BOKÜMAN

İlk plânda heterodoks Türk dervişleri tarafından, tasavvufî boyutlu birer dînî müessesese olarak teşkil edilmiş olan zâviyeler ile ilgili araştırmalar, bunların çok farklı alanlara yansıyan boyutlarını ortaya koymuş bulunmaktadır. Barkan'ın Türkler'in Anadolu'da dâimî olarak yerleşmeleri ve bu arada Osmanlı Devleti'nin kuruluşu aşamasında îmar ve iskân bakımından oynanmış oldukları etkin role binâen "*kolonizatör Türk dervişleri*" olarak ifade etmiş olduğu zâviyedarlar, buldukları bölgelerde toplumsal hayâtın hemen her alanına yansıyan faaliyetler sergilemişlerdir. İşte biz bu tebliğimizde, XVI. yüzyılda idâri bakımdan Kütahya sancağına tâbî olan Uşak kazâ dâiresinde tespit edilebilen zâviyeleri değerlendirmek suretiyle, Anadolu'nun küçük fakat önemli bir kesitindeki durumu ortaya koymaya çalışacağız.

Kütahya sancağına âit vakıf tahrir defterleri (BOA.MAD-262; BOA.TD-369; TKGM:KKA:TD-560) ve sâir kaynaklar, Orta Anadolu'yu Batı Anadolu'ya bağlayan iç-Batı Anadolu eşiğinin önemli bir kesitini teşkil eden Uşak kazâ dâiresinde önemli sayıda zâviye bulunduğunu göstermektedir. Bunlardan, aynı adlı köyün kuruluşuna esas teşkil etmiş olan ve Hacı Bektaş-ı Veli'nin menâkıb-nâmesi bugüne intikâl etmiş bulunan tek halifesi durumunda olan ve kaynaklarda "*Kulacım Hacı*" veya "*Koluaçık Hacı*" olarak da kaydedilmiş bulunan "*Hacım Sultan zâviyesi*", hem kendi bünyesinde hem de çevre üzerindeki geniş çaplı tesiri bakımından oldukça önemlidir.

d) Değerlendirme durumları bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor alanların tümünü kapsıyor mu? Bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanla ilgili ayrı ayrı değerlendirme yapabilmek için gerekli olan ölçme araçlarının bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak ilköğretim okullarında Beden Eğitimi dersi öğretim programının uygulanabilmesi ve çağdaş spor bilimlerinin öngördüğü biçimde yerine getirilmesinin mevcut program ve spor ortamı ile mümkün olamayacağı söylenebilir. İlköğretim okullarında Beden Eğitimi dersinin amaçlarının çok iyi hazırlanmış ve çocuk gelişiminin bütün boyutlarını ele alan, çağın ihtiyaçlarına cevap verebilecek esneklik özelliklerine sahip öğretim programlarının, çok ortamlı eğitim durumlarında, nitelikli beden eğitimi öğretmenlerince uygulanması ile gerçekleştirileceği anlaşılmaktadır.

11 ARALIK 2001
MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

UŞAK'TA HACIM SULTAN ZÂVİYESİ VE VAKFİYESİ

Mustafa Murat ÖNTÜĞ*

Hacım Sultan Zâviyesi'nin vakfiyesi, gurre-i Cemâziyelevvel 721 (29 Mayıs 1321) tarihli olup, Türkiye Arapçası ile yazılmıştır. Sureti, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde Defter¹ no. 592, sayfa 139'da kayıtlıdır. Vakfiyenin baş tarafındaki, "*Kütahya dâhilinde Uşak kazâsında Hacım karyesinde vâki' Hacım Sultan Zâviyesi vakfı 25 Zilkade 1317 (27 Mart 1900) tarihinde sâdir olan irâde-i âliyye mucibince kayd olummuştur*" ve sonundaki, "*...mahkeme-i şer'îye sicilinin elli sekiz numrusunda mukayyed olub Mütevellî zâde Veli Beğ talebiyle ihrâç olunan Hacım Sultan Zâviyesi Vakfı'nın sûret-i vakfiyesidir. fi'l-yevmi's-sâlis ve'l-işrin min şehri Muharremi'l-harâm li-sene seb'a 'aşere ve selâse mi'e ve elf.*" (23 Muharrem 1317- 4 Haziran 1899) ibarelerden H.1317/ M.1899-1900'de adı geçen deftere yazıldığı anlaşılmaktadır. Vakfiye sureti, sonundaki şahitler dışında 20 satırdır.

1. Vâkıf Germiyanoğlu I. Yakub'un Kısa Biyografisi

Vakfiyeye göre, zâviyenin vâkıfı, Yakub Bey ibn Mehmed Bey el-Germiyânî'dir. Yani zâviye Yakub Bey tarafından binâ ettirilip buraya arazi vakfedilmiştir. Fakat burada I. Yakub Bey'in babası olarak Mehmed Bey gösterilmektedir. Oysa Yakub Bey ve Germiyan oğullarının şecerelerinde onun babasının Kerimüddin Ali-Şir olduğu tesbit edilmiştir.² H.1317 (M.1899) tarihinde deftere kaydedilirken yanlışlıkla "Mehmed Bey" şeklinde yazılmış olmalıdır. Vakfiye, H.721 (M.1321)'de tescil ettirildiğine

* Arş.Grv., Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Eğitim Fakültesi Tarih Eğitimi Anabilim Dalı.

¹ Kısaltma: VAD.

² Germiyanoğulları'nın şeceresi ile ilgili geniş bilgi için bkz. Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, (3.Baskı), Ankara 1984, s.54.

Bu özelliklerinden hareketle cümle ismi etraflıca şöyle tarif edebiliriz: *Cümle isim, özellikle di'li geçmiş zaman ekinin kalıplaşması sonucu ortaya çıkan, tam bir cümle kuruluşunda olmakla birlikte artık isim görevinde bulunan, kelimelerin gerçek anlamları dışında mecazî bir anlam taşıyan, tamamıyla Türk insanının dil psikolojisine dayalı olarak ortaya çıkan, birleşik kelimeler içinde yer alan bir gruptur.*

SONUÇ

1. Cümle isim, bir cümle yapısında olmakla birlikte, birleşik kelime ana başlığı altında yer alan, tamamıyla Türk insanının dil psikolojisine dayalı, kendine özgü şartları ve özellikleri bulunan özel bir kullanımdır.
2. Daha çok di'li geçmiş zamanla yapılır ama olumsuz geniş zaman, olumlu geniş zaman, emir ve az da olsa emir - +ÇI, cevher fiili ve miş'li geçmiş zaman ile yapılmış örnekleri de vardır.
3. Cümle isimlerin en büyük özelliği, meydana geldiği kelimelerin asıl anlamlarından farklı olarak, mecazî anlam taşımalarıdır.
4. Kişi çekiminde, teklik 3. kişi kullanılmıştır.

KAYNAKLAR

- ☞ Haydar Ediskun, Türk Dilbilgisi, Remzi Kitabevi, IV. Baskı, İstanbul 1992
- ☞ Şemsettin Sami, Kamûs-ı Türkî, Enderun Yayınları, İstanbul 1989
- ☞ Şemsettin Sami, Kamûs-ı Türkî, Çağrı Yayınları, İstanbul 1978
- ☞ Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, TDK Yayınları, 2. Basılış, Ankara 1986
- ☞ Tahir Nejat Gencan, Dilbilgisi, TDK Yayınları, IV. Baskı, Ankara 1979
- ☞ TDK, Derleme Sözlüğü, TDK Yayınları, C. I-XI, Ankara 1965-1979
- ☞ Zeynep Korkmaz, Türkçede Eklerin Kullanış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları, TDK Yayınları, 3. Baskı, Ankara 1994

Hacı Bektaş-ı Veli'nin Halifelerinden KOLU AÇIK HACIM SULTAN

Salih GÜLERER*

İslâmiyetin kabulünden sonra, Türkler arasında tasavvufî düşüncenin ve buna bağlı olarak da, tarikatların hızla yayıldığını görüyoruz. Bizansa karşı kazanılan 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra, çeşitli Türk boyları büyük kitleler halinde Anadolu'ya göç etmeye başladılar. Yeni yurda yerleşme hadisesi gerek göçebe gerekse yerleşik hayata geçmiş bu topluluklar tarafından XIV. Yüzyılın sonlarına kadar devam etti. Değişik tarikat mensuplarının da özellikle kendi düşüncelerinin propagandasını yapabilmek maksadıyla bu göçlere katıldıklarını görüyoruz.

XIII. Yüzyılın sonlarına doğru Moğol baskısıyla Anadolu Selçuklularının siyasi otoritelerini kaybetmeye başlamaları, halkın ekonomik durumunun bozulması ve yeni göç dalgası sosyal dengeleri sarsmaya başlar. Anadolu'nun bu buhranlı döneminde Horasan Erenleri'nin, eski dinlerinin hatıralarını hâlâ muhafaza eden göçebe Türkmen topluluklarına kuvvetli etkileri vardır. Anadolu'da, bu göçebe toplulukları derinden etkileyen derviş ve şeyhlerin hakkında, -destani edebiyatın devamı olarak- nesilden nesile aktarılan rivayetler zamanla tasavvufa dayanan bir edebiyatın doğmasına yol açmıştır.

Bu dinî edebiyatın içerisinde XV. yüzyıldan itibaren yazıya geçirilmeye başlanan "Bektaşî Menakıbnâmeleri" önemli bir yer tutar. İşte Bektaşî Menakıbnâmeleri arasında tahminen ilk yazılanlardan birisi de Hacım Sultan Menakıbnâmesidir. Hacı Bektaş-ı Veli'nin halifelerinden olup da menakıbnâmesi bize kadar ulaşan tek velî de Hacım Sultan'dır.

I. Hacım Sultan Hakkında Genel Bilgiler

Hacım Sultan'ın türbesi, Uşak İli Sivasslı İlçesi'ne bağlı Hacım Köyünde bulunmaktadır. Hacım köyünün de içinde bulunduğu geniş ve düz olan bu arazi eskiden beri "Susuz" adıyla bilinmektedir.

* Öğr. Grv., A.K.Ü. Uşak Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü

14 NİSAN 1999

MADDE YETİMLİNDİKTEN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Das Vilâjet-nâme des Hâdschim Sultan

eine türkische Heiligenlegende

zum ersten Male herausgegeben und
ins Deutsche übertragen

von

Dr. Rudolf Tschudi.

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi

Demirbaş No: 21906

Tasnif No: 297, 75

VIL.H

Berlin
Mayer & Müller
1914.

Bütün bunlar bize, Ahilik kurumuna, Ahi ocaklarına salt bir esnaf örgütlenmesi veya yalnızca bir takım ahlaki prensipleri vaz' eden bir kurum olarak bakmamızın eksik olacağını gösteriyor. Çünkü Ahilik, bunların yanı sıra Bektaşilik gibi Anadolu coğrafyasının uzun yıllar en önemli ve en yaygın bir tasavvuf cereyanına da kaynaklık etmiş, güçlü teşkilatı ve "insanlık bilimi" denilebilecek sistemiyle Anadolu inanç coğrafyasının şekillenmesinde de birinci derecede rol oynamış bir kurumdur.

KAYNAKLAR

Fiğlalı, Ethem Rühi (2006), *Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik*, İzmir İlahiyat Vakfı Yay., İzmir.

Gölpınarlı, Abdülbaki, "İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı ve Kaynakları", *İÜ İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.11, S. 1-4 (1949-1950), s. 2-354.

Horata, Osman (2005), "Osmanlı Toplum Yapısının Temel Dinamikler: Mevlevilik, Bektaşilik ve Ahilik", *I. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu*, 12-13 Ekim 2004 – Kırşehir, G.Ü. Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yay., Haz.: M. Fatih Köksal, C.1, s. 528-539.

Köksal, M. Fatih (2008), *Ahi Evran ve Ahilik*, 2. Baskı, Kırşehir Valiliği Yay., Kırşehir.

Köksal, M. Fatih, Orhan Kurtoğlu, Hasan Karaköse, Özer Şenödeyici (2008), *Kırşehir Müzesi'ndeki Ahilik Belgeleri (Ahi Şecere-nameleri, Beratlar, Vakfiyeler)*, Kırşehir Valiliği Yay., Kırşehir.

Köksal, M. Fatih, "Kırşehir Müzesi'ndeki Ahi Şecere-nameleri", *II. Ahi Evran-ı Veli ve Ahilik Araştırmaları Sempozyumu – Bildiriler 13 Ekim 2006 Kırşehir*, Haz. M. Fatih Köksal, Ahi Evran Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2007, s. 313-324.

Köprülü-zâde Mehmed Fuad, "Ankara ve Ahiler", *Hayat*, S.21 (1927), s. 402-403.

Köprülü-zâde, Mehmed Fuad (1918), *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Matbaa-i Âmire, İstanbul.

Ocak, Ahmet Yaşar (1992), "Bektaşilik", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.5, s. 373-379.

Sankaya, Saffet (2008), *Fütüvvetname-i Ca'fer Sâdık*, Horasan Yayınları, İstanbul.

Şapolyo, Enver Behnan (1964), *Mezhepler ve Tarikatlar Tarihi*, Türkiye Yayınevi, İstanbul.

Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,
sy. 55, Ankara 2010.
D01093

HACI BEKTAŞ VELİ'NİN YOL ARKADAŞI KOLU AÇIK HACIM SULTAN VE VELAYETNAMESİ

Tufan GÜNDÜZ'

ÖZET

Anadolu erenlerinden Hacım Sultan'ın hayatı hakkında bilgiler kendi adına tertip edilmiş olan velayetnamesinde geçenlerle sınırlı olup daha çok menkıbevi yönü ağır basmaktadır. Velayetnameden anlaşıldığına göre Hacım Sultan'ın soyu, İmam Ali el-Naki'den Hz. Ali soyuna bağlanmaktadır. Asıl adı Receb iken Hacım Sultan diye tanınmış, Hacı Bektaş Veli de ona "kolu açık" unvanı verdikten sonra "Kolu Açık Hacım Sultan" diye meşhur olmuştur. Hacım Sultan'ın Anadolu'da hangi tarihlerde bulunduğu tam olarak belli değildir. Orhan Bey zamanında kendisinden bahsedilen Geyikli Baba ve Fatih Sultan Mehmed zamanında yaşadığı bilinen Otman Baba ile temas ettiği yolundaki rivayete nazarın onun XIV. yüzyılda yaşamış olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte birbirinden oldukça uzak iki şahıstan biri ile temas etmesi mümkün olmayacağına göre, bu bilgilerin sözlü geleneğin tesiri ile velayetnameye girmiş olması akla daha uygundur. Öte yandan velayetnamede geçen Yörük ve Akkoyunlu Türkmenleri ifadelerinden hareketle Uşak bölgesinde XVI. yüzyılda konar-göçerlik eden Türkmenlerle çok sıkı ilişkilerinin bulunduğu da anlaşılmaktadır. Germiyanogullarından Yakup Bey tarafından Susuz Köyü'nde onun adına inşa edilen zaviye Osmanlı idaresi altında da korunmuş, zaviyenin vakıflarına ve görevlilerine tanınan ayrıcalıklar bu dönemde de devam ettirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hacım Sultan, Bektaş, Anadolu, Eren, Yesevi, Velayetname, Menkıbe.

BIBLIOGRAPHY OF BEKTASHISM IN GAZI UNIVERSITY TURKISH CULTURE AND HACI BEKTASH VELI RESEARCH CENTER ARCHIVE

ABSTRACT

Our knowledge about the life of Hacım Sultan, one of the Anatolian dervishes, is limited to those found in his 'Velayetname' (a kind of book written about the lives and epics of dervishes) which was composed for him and it is generally concentrated on his epic aspects. According to what is understood from this 'Velayetname', Hacım Sultan descended from Hz. Ali through İmam Ali al-Naki. Though his real name was Receb, he was widely known as Hacım Sultan, and After Hacı Bektaş Veli had given him the name 'kolu açık' (meaning opened -arm), he became famous as 'Kolu Açık Hacım Sultan'.

It is not exactly clear when Hacım Sultan was in Anatolia. Yet, when we consider the rumour

1 Doç.Dr.,Gazi Üniversitesi Fen-edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü.

71-96